

УДК 342.9-057.36

В.М. ПАВЛІЧЕНКО, Харківський національний університет внутрішніх справ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МІЛІЦІЇ ЩОДО ВИЯВЛЕННЯ І ПРИПИНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, міліція, адміністративні порушення, підприємницька діяльність

Проблеми правового забезпечення діяльності міліції щодо виявлення і припинення адміністративних правопорушень у сфері підприємницької діяльності є відносно новими для України і потребують фундаментальних досліджень. Актуальним є питання щодо підвищення ефективності діяльності всіх органів державного управління, зокрема, й органів внутрішніх справ. Одним із завдань, що стоять перед міліцією, є розробка та запровадження комплексу заходів, спрямованих на дотримання законодавства та виявлення і припинення правопорушень у сфері підприємницької діяльності.

Від досконалості нормативної регламентації діяльності органів внутрішніх справ, їхньої чіткості, наявності розвинутої системи законодавства в багатьох випадках залежить правильна діяльність міліції, функціонування підприємств усіх форм власності, реалізація конституційних прав та свобод людини і громадянина тощо. Мета даної статті полягає у з'ясуванні правових засад діяльності міліції щодо виявлення і припинення адміністративних правопорушень у сфері підприємницької діяльності. Комплекс теоретичних та практичних проблем діяльності міліції щодо вияв-

лення і припинення адміністративних правопорушень був предметом дослідження низки авторів, як-от: М.І. Ануфрієв, Г.В. Атаманчук, О.М. Бандурка, Д.Н. Бахрах, Ю.П. Битяк, С.С. Вітвіцький, В.Н. Гарашук, Р.А. Калужний, В.В. Ковальська, В.В. Кобринський, А.Т. Комзюк, О.Е. Луньов, С.М. Пузирьов, П.М. Чистяков, А.О. Шеваріхін, В.С. Шестак та інші. Їх праці допомогли сформувати наукову базу в дослідженні правового забезпечення діяльності міліції щодо виявлення і припинення адміністративних правопорушень у сфері підприємницької діяльності.

Відповідно до законодавства України на правоохоронні органи покладено обов'язок по здійсненню контролю за дотриманням чинного законодавства. До таких відноситься міліція, яка в Україні є державним озброєним органом виконавчої влади, який захищає життя, здоров'я, права і свободи громадян, власність, природне середовище, інтереси суспільства і держави від протиправних посягань. Правовою основою діяльності міліції є: Конституція України, низка законодавчих актів, зокрема, Закон України «Про міліцію» [1], Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» та ін., Постанови Верховної Ради України, Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України, нормативні акти Міністерства внутрішніх справ України, Загальна декларація прав людини, міжнародні правові норми, ратифіковані у встановленому порядку. Окремі з цих нормативно-правових актів врегульовують, досліджувану нами, діяльність міліції щодо виявлення і припинення адміністративних правопорушень у сфері підприємницької діяльності.

Починаючи із загальних положень, як регулювання діяльності міліції щодо виявлення і припинення адміністративних правопорушень, відмітимо, що до основних завдань міліції відносяться: забезпечення особистої безпеки громадян, захист їх прав і свобод, законних інтересів; запобігання правопорушенням та їх припинення; охорона і забезпечення громадського порядку; виявлення і розкриття злочинів, розшук осіб, які їх вчинили;

забезпечення безпеки дорожнього руху; захист власності від злочинних посягань; виконання кримінальних покарань і адміністративних стягнень; участь у поданні соціальної та правової допомоги громадянам, сприяння у межах своєї компетенції державним органам, підприємствам, установам і організаціям у виконанні покладених на них законом обов'язків (ст.2) [1].

Міліція є єдиною системою органів, яка виконує адміністративну, профілактичну, оперативно-розшукову, кримінально-процесуальну, виконавчу та охоронну (на договірних засадах) функції. Виходячи з основних обов'язків міліції, викладених у ст.10 Закону України «Про міліцію» [1], діяльність міліції щодо виявлення і припинення адміністративних правопорушень у сфері підприємницької діяльності пов'язана із виконанням наступних, закріплених у цій статті, обов'язків:

- 1) забезпечувати безпеку громадян і громадський порядок;
- 2) приймати і реєструвати заяви й повідомлення про адміністративні правопорушення, своєчасно приймати по них рішення;
- 3) припиняти адміністративні правопорушення і здійснювати провадження у справах про них;
- 4) виявляти причини й умови, що сприяють вчиненню правопорушень, вживати в межах своєї компетенції заходів до їх усунення; брати участь у правовому вихованні населення;
- 5) розшукувати осіб у випадках, передбачених законодавством;
- 6) забезпечувати в межах своєї компетенції додержання законів;
- 7) забезпечувати громадський порядок під час проведення масових заходів комерційного характеру на кошти організацій або осіб, які їх проводять;
- 8) забезпечувати в межах своїх повноважень додержання вимог закону, виконання та контроль за рішеннями сільських, селищних, міських рад з питань охорони громадського порядку, торгівлі тощо.

На виконання зазначених обов'язків міліції щодо виявлення і припинення адміністратив-

них правопорушень у сфері підприємницької діяльності у статті 11 КУпАП визначені права міліції:

1) вимагати від громадян і службових осіб, які порушують громадський порядок, припинення правопорушень та дій, що перешкоджають здійсненню повноважень міліції, виносити на місці усне попередження особам, які допустили малозначні адміністративні порушення, а в разі невиконання зазначених вимог застосовувати передбачені Законом України «Про міліцію» заходи примусу;

2) перевіряти у громадян при підозрі у вчиненні правопорушень документи, що посвідчують їх особу, а також інші документи, необхідні для з'ясування питання щодо додержання правил, нагляд і контроль за виконанням яких покладено на міліцію;

3) у випадках, передбачених законом, складати протоколи про адміністративні правопорушення, провадити особистий огляд, огляд речей, вилучення речей і документів, застосовувати інші передбачені законом заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення;

4) у випадках, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення, накладати адміністративні стягнення або передавати матеріали про адміністративні правопорушення на розгляд інших державних органів, товариських судів, громадських об'єднань або трудових колективів;

5) перебувати на земельних ділянках, в жилих та інших приміщеннях громадян за їхньою згодою, а також на території і в приміщеннях підприємств, установ і організацій з повідомленням про це адміністрації з метою забезпечення безпеки громадян, громадської безпеки;

б) вимагати від керівників підприємств пояснення по фактах порушення законодавства, перевірка додержання якого віднесена до компетенції міліції, а також у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, проводити перевірки по фактах порушення законодавства, контроль за додержанням якого віднесено до компетенції міліції, вимагати

проведення інвентаризацій і ревізій відповідних сфер фінансово-господарської діяльності.

Органи міліції вправі приступити до проведення перевірки суб'єктів господарської діяльності за умови наявності направлення на перевірку, яке складається за формою, встановленою Міністерством внутрішніх справ України. У направленні на перевірку зазначаються дата його видачі, назва підрозділу міліції, мета, вид, підстави, дата початку та дата закінчення перевірки, посади, звання та прізвища посадових осіб підрозділу міліції, які проводитимуть перевірку. Направлення на перевірку є дійсним за умови наявності підпису керівника підрозділу міліції, скріпленого печаткою органу міліції; за рішенням суду в присутності понятих та керівників підприємств, установ, організацій, фізичних осіб, щодо яких проводиться перевірка, витребувати і вилучати оригінали документів, що свідчать про правопорушення, зразки сировини і продукції, а до ухвалення такого рішення суду в присутності понятих та керівників підприємств, установ, організацій, фізичних осіб, щодо яких проводиться перевірка, вивчати документи, що свідчать про правопорушення, за рахунок відповідного органу міліції робити з них копії із залишенням особам, щодо яких проводиться перевірка, опису документів, з яких виготовлено копії, опечатувати каси, склади та архіви на термін не більше 24 годин з моменту такого опечатування, зазначеного в протоколі [1].

Глава 17 КУпАП визначила підвідомчість справ про адміністративні правопорушення. Так, відповідно до ч.1 ст.222 КУпАП посадові особи органів внутрішніх справ (міліції) мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення за вчинення правопорушень у сфері підприємницької діяльності. Органи внутрішніх справ (міліція) розглядають справи про передбачені статтями 161 та 164-4 КУпАП адміністративні правопорушення у сфері підприємницької діяльності. Від імені органів внутрішніх справ (міліції) розглядати справи про адміністративні правопорушення передбачені статтями 161 та

164-4 КУпАП і накладати адміністративні стягнення мають право начальники органів внутрішніх справ та їх заступники [2].

Об'єктом передбаченого ст.161 КУпАП [2] незаконного відпуску або придбання бензину чи інших паливно-мастильних матеріалів, що належать державним або громадським підприємствам, установам і організаціям, при відсутності ознак розкрадання є суспільні відносини в сфері використання паливо-енергетичних ресурсів. Зазначені відносини регулюються Законом України «Про енергозбереження» [3].

Стаття 164-4КУпАП є другою статтею справи про адміністративні правопорушення і накладення адміністративних стягнень за якою мають право начальники органів внутрішніх справ та їх заступники від імені міліції (органів внутрішніх справ). Несвоєчасне здавання виторгу за яке передбачена відповідальність полягає у здаванні виторгу торговельними підприємствами всіх форм власності, що здійснюють реалізацію товарів за готівку, з порушенням термінів, установлених правилами розрахунків і ведення касових операцій (ст.164-4) [2].

Більш широкі повноваження міліції на складання протоколів за вчинення адміністративних правопорушень у сфері підприємницької діяльності. Про вчинення адміністративного правопорушення складається протокол уповноваженими на те посадовими особами.

Законодавець у ст.255 КУпАП визначаючи осіб, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення у сфері підприємницької діяльності до таких відніс уповноважені на те посадові особи органів внутрішніх справ статті 155, 155-2–156-2, 159, 160, 162–162-3, 164–164-11, 164-15, 164-16, 165-1, 165-2, 166-14–166-18 КУпАП.

Відсутність належного правового регулювання діяльності міліції щодо виявлення і припинення адміністративних правопорушень у сфері підприємницької діяльності яскраво відображено у Указі Президента України «Про затвердження Положення про Міністер-

ство внутрішніх справ України» де серед завдань покладених на Міністерство внутрішніх справ підприємницька діяльність згадується лише одного разу. Так, до завдань Міністерства внутрішніх справ віднесено ведення обліку торговельних організацій, підприємств-виробників та суб'єктів підприємницької діяльності всіх форм власності, що реалізують транспортні засоби або номерні складові частини до них (п.42 ст.4) [4]. Що для такої вагомій сторони життєдіяльності суспільства є вкрай мало.

Наостанок також відмітимо, що група адміністративних проступків у сфері підприємницької діяльності, справи про які підвідомчі міліції неодноразово змінювалася, як кількісно, так і за змістом. Адміністративні правопорушення у сфері підприємницької діяльності підвідомчі міліції посягають на відносини, які забезпечують нормальне здійснення підприємства і захист державних та суспільних інтересів. Нині міліція уповноважена розглядати справи лише про два види таких діянь – незаконний відпуск або придбання бензину чи інших паливно-мастильних матеріалів та несвоєчасне здавання виторгу. Більш того досить поширеною є думка, яку слід підтримати, що ці проступки взагалі потрібно виключити із сфери адміністративно-юрисдикційної діяльності міліції. Так, відповідальність за незаконний відпуск або придбання бензину чи інших паливно-мастильних матеріалів (ст.161 КУпАП) є застарілим складом, який потрібен був в умовах командно-адміністративної системи. Нині адміністративна відповідальність за це діяння має бути у цілому скасована. Здавання виторгу торговельними підприємствами всіх форм власності, що здійснюють реалізацію товарів за готівку, з порушенням термінів, установлених правилами розрахунків і ведення касових операцій(ст.164-4КУпАП) по суті є порушенням порядку здійснення фінансової діяльності. А оскільки контроль за виконанням подібних правил здійснюють органи державної податкової служби, відтак, вони і мають розглядати справи про їх порушення [6].

Більш того, такі ініціативи є не лише у науковців. У зареєстрованому в Верховній Раді України 22.12.2011 р. законопроекті № 9637 народними депутатами України пропонується Раді скоротити повноваження органів внутрішніх справ. Проектом закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо удосконалення окремих положень, що регулюють провадження у справах про адміністративні правопорушення)» пропонується позбавити міліцію повноважень розглядати справи про адміністративні правопорушення та накладати адміністративні стягнення за несвоєчасну здачу виручки підприємствами всіх форм власності, які реалізують товари за готівкові кошти.

Підсумовуючи дослідження нормативно-правових актів відмітимо той факт, що в Законі України «Про міліцію», який є основним нормативно-правовим актом, який регламентує діяльність міліції наявні лише побічні посилення на діяльності міліції щодо виявлення і припинення адміністративних правопорушень у сфері підприємницької діяльності. А саме, статтею 11 цього Закону визначено низку прав міліції щодо виявлення і припинення адміністративних правопорушень у сфері підприємницької діяльності. До таких відносяться: право вимагати від громадян і службових осіб, які порушують громадський порядок, припинення правопорушень та дій, що перешкоджають здійсненню повноважень міліції, виносити на місці усне попередження особам, які допустили малозначні адміністративні порушення, а в разі невиконання зазначених вимог застосовувати передбачені Законом України «Про міліцію» заходи примусу; право перевіряти у громадян при підозрі у вчиненні правопорушень документи, що посвідчують їх особу, а також інші документи, необхідні для з'ясування питання щодо додержання правил, нагляд і контроль за виконанням яких покладено на міліцію; право у випадках, передбачених законом, складати протоколи про адміністративні правопорушення, провадити особистий огляд, огляд речей, вилучення речей і документів, застосову-

вати інші передбачені законом заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення; право у випадках, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення, накладати адміністративні стягнення або передавати матеріали про адміністративні правопорушення на розгляд інших державних органів, товариських судів, громадських об'єднань або трудових колективів; право перебувати на земельних ділянках, в жилих та інших приміщеннях громадян за їхньою згодою, а також на території і в приміщеннях підприємств, установ і організацій з повідомленням про це адміністрації з метою забезпечення безпеки громадян, громадської безпеки; право вимагати від керівників підприємств пояснення по фактах порушення законодавства, перевірка додержання якого віднесена до компетенції міліції, а також у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, проводити перевірки по фактах порушення законодавства, контроль за додержанням якого віднесено до компетенції міліції, вимагати проведення інвентаризації і ревізій відповідних сфер фінансово-господарської діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про міліцію» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/565-12>.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення // ВВР УРСР. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.
3. Закон України «Про енергозбереження» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/74/94-вр>.
4. Указ Президента України «Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України» : від 06.04.2011 р., № 383/2011 // Офіційний вісник Президента України. – 2011. – № 9. – Ст. 536.
5. Бандурка О. М. Заходи адміністративного припинення в діяльності міліції: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.07 / Бандурка Олександр Маркович. – Х., 1994. – 158 с.
6. Комзюк А. Т. Адміністративний примус в правоохоронній діяльності міліції в Україні: дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07 / Комзюк Анатолій Трохимович ; Нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2002. – 408 с.

Павліченко В. М. Окремі аспекти адміністративно-правового регулювання діяльності міліції щодо виявлення і припинення адміністративних правопорушень у сфері підприємницької діяльності / В. М. Павліченко // Форум права. – 2012. – № 1. – С. 710–714 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-1/12pvmcpd.pdf>

Визначено та проаналізовано окремі аспекти адміністративно-правового регулювання діяльності міліції щодо виявлення і припинення адміністративних правопорушень у сфері підприємницької діяльності.

Павліченко В.М. Отдельные аспекты административно-правового регулирования деятельности милиции в отношении выявления и прекращения административных правонарушений в сфере предпринимательской деятельности

Определены и проанализированы отдельные аспекты административно-правового регулирования деятельности милиции относительно выявления и прекращения административных правонарушений в сфере предпринимательской деятельности.

Pavlichenko V.M. Separate Aspects of Administratively-Legal Regulation Activity of Militia Pertaining to Detection and Termination of Administrative Offences in an Entrepreneurial Activity Orb

The separate aspects of the administrative legal adjusting of activity of militia are certain and analyzed in relation to an exposure and stopping of administrative offences in the field of entrepreneurial activity.